

посередницькій діяльності. Настала потреба перейти до таких досліджень етнополітичних конфліктів, які б розглядали їх як складні явища, що мають різні рівні й способи детермінації, різні форми еволюції, різні типи результатів.

Література:

1. Арендт Х. Начала тоталитаризма / Х. Арендт // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін. – К.: Знання України, 2003. – Т. III. – С. 217 – 233.
2. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Р. Арон // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін. – К.: Знання України, 2003. – Т. III. – С. 183 - 195.
3. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс // Гоббс Т. Сочинения: В 2 т. - Т. 2. - М.: Мысль, 1991. – С. 4 - 641.
4. Дарендорф Р. Общество и свобода / Р. Дарендорф // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін. – К.: Знання України, 2003. – Т. III. - С. 24 - 31.
5. Здравомыслов А. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве / А. Здравомыслов. - М.: Аспект-пресс, 1997. – 607 с.
6. Кривицька О. Конфліктність пострадянської етнічної ідентифікації / О. Кривицька // Політичний менеджмент. – 2003. - № 3. – С. 43 – 55.
7. Ленин В. И. Тезисы реферата по национальному вопросу / В.И. Ленин // Полн. собр. соч. - Т. 24.
8. Мотиль Олександр. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження / Олександр Мотиль. – К.: Критика, 2009. – 199 с.
9. Перепелиця Г.М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи / Г.М. Перепелиця. – К.: СтилоС - ПЦ «Фоліант», 2003. – 256 с.
10. Політологія: Підручн. для вищ. навч. закладів / За заг. ред. канд. філос. наук Ю. І. Кулагіна, д-ра іст. наук, проф. В. І. Полуріза. – К.: Альтерпрес, 2002. – 612 с.
11. Политология: хрестоматія / Сост. проф. М.А. Василик, доц. М.С. Вершинин. - М.: Гардарики, 2000. - 843 с.
12. Примуш М.В. Етнополітична мобілізація як фактор зародження та розвитку етнополітичних конфліктів / [Електронний ресурс] // http://www.social-science.com.ua/jornal_content/88/ba227783a050755b57e71cac706d2065
13. Рыбаков С. Анатомия этнической деструктивности / С. Рыбаков // Вестник Московского университета. Серия 18. – 2001. - № 4.
14. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт / Пер. з англ. П. Тарашука. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
15. Хобсбаум Э. Нации и национализм после 1780 г. Пер. с англ. А.А. Васильева / Э. Хобсбаум. – СПб.: Алетейя, 1998. – 306 с.
16. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер // Філософія політики. Хрестоматія: У 4 т. / Авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко (кер.) та ін. – К.: Знання України, 2003. – Т. III. – С. 350 – 359.
17. Яценко Н. Е. Толковый словарь обществоведческих терминов / Н.Е. Яценко. – М., 1999.

Рудакевич О. М.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та політології

Тернопільського національного економічного університету

ІДЕЯ НАЦІЇ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ НАРОДУ

У статті розкрито зміст поняття “ідея нації”, охарактеризовано співвідношення понять “ідея нації” та “національна ідея”, їх роль у функціонуванні політичної культури.

Ключові слова: нація, ідея нації, національна ідея, національна політична культура.

В статье раскрыто содержание понятия “идея нации”, охарактеризовано соотношение понятий “идея нации” и “национальная идея”, их роль в функционировании политической культуры.

Ключевые слова: нация, идея нации, национальная идея, национальная политическая культура.

The meaning of a notion “the idea of a nation” is revealed. The relation between “the idea of a nation” and “national idea” and their role in functioning of political culture are characterized.

Key words: nation, the idea of a nation, national idea, national political culture.

Вітчизняне суспільствознавство прикладає чимало зусиль, щоб усвідомити стан та перспективи розвитку українського соціуму. Своєрідним “філософським каменем”, який, як вважається, допоможе швидко відродити й модернізувати українську націю є т. зв. “національна ідея”. В умовах утвердження модерної української нації практично кожен науковець-гуманітарій суверенної України вважає своїм обов’язком висловити власне розуміння сутності й змісту української національної ідеї. Серед опублікованих праць на цю тему відзначимо дослідження І. Кресіної, М. Михальченка, М. Ожевана, В. Пасічника, М. Розумного, А. Фартушного [3; 5; 6; 7; 9; 12].

Окремо слід виділити доповідну записку Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України “Концептуальні засади визначення національної ідеї”, підготовлену за дорученням Кабінету Міністрів України й опубліковану у книзі академіка І. Кураса “Етнополітологія. Перші кроки становлення” (2004 р.) [2]. У цьому документі національна ідея визначена як “...суспільний проект загальнонаціонального масштабу, невід’ємною частиною якого є певне уявлення про об’єктивне становище нації, її цінності й проблеми, а також загальнонаціональні цілі та шляхи їхнього досягнення” [2, с. 633]. Автори висвітлили місце і роль національної ідеї серед інших політичних ідей (демократичної та соціальної); охарактеризували її як ідеологію, що базується на конституційних засадах державного та суспільного ладу, зосередивши увагу на основних національних цінностях, які вона декларує (суверенність, демократичність, соціальність, верховенство права); розкрили зміст національної ідеї як стратегію суспільного розвитку, етнополітичні засади української національної ідеї, зокрема тезу про розбудову політичної нації в Україні; визначили умови підтримки національної ідеї соціальними групами та класами.

Позитивно оцінюючи “Концептуальні засади визначення національної ідеї” як науково-теоретичну та пізнавально-світоглядну працю, яка, очевидно, відіграла суттєву роль у виробленні офіційної позиції влади щодо змісту сучасної української національної ідеї, звернемо увагу на проблемні місця. По-перше, у праці не розмежовано поняття “ідея нації”, “ідея національної держави”, “національна ідея”. По-друге, дискусійним, на нашу думку, є твердження про необхідність формування в Україні нації політичного типу.

Мета даної статті – розкрити зміст поняття “ідея нації”, його співвідношення з поняттям “національна ідея”, а також роль у системі національної політичної культури.

Особливість ідеї як форми суспільної свідомості полягає в тому, що в ній у органічній єдності перебувають процеси відображення об’єктивної реальності та окреслення практичної мети. Дослідник ролі суспільних ідей у житті сучасних націй М. Розумний визначає суспільну ідею як “результуючий вектор суспільного самоусвідомлення, що виражає ключову проблему суспільного розвитку у вигляді генеральної альтернативи” [9, с. 47]. У

цьому контексті ідея нації розкриває сутність національного феномену, форми його буття та орієнтацію соціуму на реалізацію певного проекту національного будівництва. Коли нація сформована, функціонує і розвивається, ідея нації відображає сутнісні характеристики цього феномена та його актуальні прояви. “Ідея нації, правомірно зауважує С. Путілов, – формується шляхом аналізу минулого і сучасного нації, важливих подій її життя та актуальних завдань, що стоять перед нею. Кожне нове покоління, осмислюючи буття своєї нації, вносить певні риси в її образ, “підживлюючи”, підтримуючи існування цієї ідеї” [8, с. 63]. Функціонування ідеї нації передбачає також обґрунтування ідей і теорій, пов’язаних із національною самоідентифікацією. У цьому полягає її важлива функція – бути способом колективного усвідомлення сутності та єдності соціуму.

Ще однією суттєвою рисою зазначеного феномену є опора на поняття “великої Батьківщини” – всього народу, який прагне стати нацією або вже став нею. Домінування етнічної чи регіональної самосвідомості – ознака донаціонального стану групи осіб чи народу, що зумовлює і дополітичний (потестарний) стан їх культури, оскільки вони не здатні приймати рішення на благо всього національного соціуму.

Для народів, які стали на шлях національного будівництва, змістом ідеї нації є визначення моделі національної спільноти, яка повинна бути втілена в життя: етнічна, політична або змішана – етнополітична. Вектор майбутнього, який визначає ідея нації, особливо важливий для таких спільнот, як українська, в якій досі продовжується боротьба “проектів” національного будівництва.

Паралельно з обґрунтуванням ідеї нації триває пошук шляхів і моделей держави, яка інституційно закріпить досягнутий суспільством консенсус щодо типу національної спільноти, її політичних, соціально-економічних та духовних засад. Проте, реалізація ідеї національної держави може випереджати матеріалізацію першої, оскільки основна боротьба за втілення конкретної ідеї нації розгортається саме у сфері владних відносин. Теоретично можливі і варіанти, коли до влади прийдуть сили, які будуть неспроможні втілити певну модель національної спільноти, або ж свідомо гальмуватимуть її реалізацію.

Національна ідея має власний, відмінний від ідеї нації зміст. У вузькому розумінні поняття – це ідея стратегії подальшого розвитку вже сформованої нації. Однак національна ідея може розглядатися і в широкому значенні – як така, що охоплює, крім власного змісту, ще й зміст ідеї нації. Для впорядкування поглядів на проблеми національного буття доцільно, на нашу думку, розмежувати ці поняття, що забезпечить необхідні теоретико-методологічні засади вироблення ефективної політики в сфері національного будівництва і сприятиме дослідженню національної політичної культури.

Проведений нами аналіз процесів формування модерної нації виявив істотно відмінні програмні положення політичних сил в Україні щодо оцінки стану і перспектив національного розвитку українського етносу та українського соціуму загалом [10]. По-перше, вони різняться позицією стосовно мети і характеру національної політики в цілому: одні прагнуть законсервувати радянські “досягнення” національної політики, інші – наполягають на активній етнополітиці, що сприяла б відродженню української етнічної нації та формуванню на її основі української модерної нації.

По-друге, українським політичним партіям властиве вкрай заідеологізоване бачення сутності нації та націєгенези. Ліві сили вважають національне питання другорядним і проявляють проросійське імперське мислення. Центристи, мислячи в дусі класичного лібералізму, національне характеризують як суто політичне й публічне, а етнічне відносять до сфери приватного життя. Праві політичні сили, в руслі консервативної ідеології та націоналізму, виступають за етнічну модель української нації. Причому, крайні праві партії пропагують радикальні способи утвердження “дійсно української” національної держави. Правоцентристи, які схильні до поєднання засад лібералізму та консерватизму в етнонаціональній політиці, – є прихильниками етнополітичної моделі нації.

По-третє, усім політичним силам властиве “традиційне” – надто вузьке трактування етнічності та етнічного чинника суспільного життя, що зводиться до походження народу, його

мови, історичної пам'яті, традицій та етніміму. Причиною такого ставлення є недостатнє розуміння того, що етнічними властивостями володіє і нова загальносоціумна культура, яка надбудовується над давньою культурою і етнічністю, частково трансформуючи її в модерному дусі [11, с. 19–39]. Крім того, окремим політичним силам бракує усвідомлення того, що формування нації потребує не лише політичних, а й духовних чинників і культурних зрушень, тобто вироблення спільних цінностей, традицій та ідеалів.

Загалом можна стверджувати, що в трактуванні нації переважає традиційний концептуальний дуалізм. Одні політичні сили некритично сприйняли західну ідею “політичної нації”, інші – не можуть вийти з полону вузько етнічного трактування нації, яке поширене в Центральній та Східній Європі. Тому подальше вдосконалення етнополітики потребує нової інтегральної концепції нації, що дасть змогу розробляти політичну стратегію і тактику на наукових засадах, позбавлених крайніх заідеологізованих підходів.

У “Концептуальних засадах визначення національної ідеї”, обстоюється ідея української політичної нації [2, с. 639–641]. Зіставляючи права нації (української етнічної нації) та права людини, фахівці Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, зважаючи на те, що “...право української нації на безперешкодний культурний та політичний розвиток, яке попіралось в часи, коли Україна була позбавлена національної незалежності, може прийти в суперечність з правами і свободами людей, що не є етнічними українцями” [2, с. 639], прийшли до висновку, що оптимальним для нової України є курс на формування і утвердження політичної нації. Підставою для такої позиції вони вважають “європейське поняття політичної нації”, яке «означає однакову і рівноправну інтеграцію всіх етнічних груп до політичного процесу, оскільки сувереном держави в демократичному суспільстві є нація як народ, як множина всіх громадян» [2, с. 640]. Тому у демократичному суспільстві «залишається особистою справою громадянина України його етнічне походження, світоглядні, культурні й політичні симпатії і антипатії» [2, с. 640–641].

Нагадаємо, що твердження про те, що етнічність – “особиста справа громадян”, – є одним із базових положень ортодоксальної ліберальної ідеології. Однак ліберали (точніше, неоліберали) сьогодні самі критично ставляться до цього принципу організації національного життя. Так, відомий канадський етносоціолог В. Кимлічка вважає, що “етнокультурна нейтральність” є міфом, поширеним серед ліберальних теоретиків і політиків західних демократій. “Справді, – зазначає він, – заява, що ліберально-демократичні держави (або “громадянські нації”) етнокультурно нейтральні, є очевидною неправдою як в історичному, так і в концептуальному планах. Релігійна модель, із її строгим розмежуванням церкви й держави, є цілковито хибною, якщо йдеться про відносини між ліберально-демократичною державою та етнокультурними групами” [1, с. 24]. Практика державо- і націєтворення у нині високорозвинених країнах засвідчила, що формування і функціонування цілісної національної спільноти неможливе без визнання за однією з мов пріоритетної ролі. Володіння нею необхідне і для отримання громадянства, влаштування на роботу, служби в армії тощо. У США, наприклад, було надано перевагу англійській мові. “Це, – зауважує В. Кимлічка, – не було ні ненавмисним, ні випадковим побічним результатом – однозначною ціллю урядових рішень було встановлення такої мовної гегемонії. Усі ці рішення схвалювали з наміром сприяти інтеграції у культуру, яку я називаю “соціетальною культурою” (“societal culture”)” [1, с. 26].

Соціетальну культуру канадський учений визначає як культуру, яка сконцентрована на певній території, яка ґрунтується на спільній мові, що вживається в широкому колі соціальних інститутів у суспільному й приватному житті (школах, засобах масової інформації, праві, економіці, органах влади тощо), охоплюючи всі сфери людської діяльності: соціальну, освітню, релігійну, рекреаційну, економічну тощо. “Я називаю цю культуру *соціетальною*, пише автор, – аби підкреслити, що вона охоплює швидше спільну мову та соціальні інститути, ніж спільні релігійні вірування, сімейні традиції й особистий стиль життя” [1, с. 26].

Ідея нації, як і будь-яка інша політична ідея, що вкорінилася в свідомості народу й істотно впливає на зміст і спрямування суспільних процесів, є важливим елементом політичної культури. Вона орієнтує народ, його еліту на практичну реалізацію певної моделі нації: етнічної, політичної чи змішаної – етнополітичної або політико етнічної. Етнічні нації формуються на основі етнічної самоорганізації шляхом політизації і формування власних політичних систем. Хоч етнічні нації без політичного чинника не можуть існувати й ефективно функціонувати тривалий час, етнічна самоорганізація відіграє важливу роль у їх життєдіяльності. Політичні чи громадянські нації формуються на основі політичної самоорганізації, яка породжує політичні спільноти. Однак без спільної культурної основи, а отже й етнічності вони не можуть набути якості органічних і дієздатних національних соціумів. Тому держава і громадянське суспільство формують спільну культуру, якій властиві не лише спільні політичні та правові цінності, а й загальносоціумна економічна, моральна, екологічна та інші види культур. В умовах демократичних режимів культура та самоорганізація етнічних груп продовжують діяти і розвиватися. На цю властивість звернув увагу і відомий вітчизняний етнополітолог О. Майборода у статті “Нації етнічні і політичні: оманливе розрізнення”. У процесі генези, пише він, – “...поліетнічні і полікультурні нації відрізнялися, з одного боку, збереженням у їхніх компонентах окремої етногрупової ідентичності, а з іншого – виникненням ідентичності, спільної для всіх” [4, с. 21]. У вітчизняній науковій та публіцистичній літературі поширення набуло спрощене і некоректне означення будь-якої новоствореної політії (політичної спільноти, державного утворення) нацією, хоч історія засвідчує, що формації, утворені на основі спільного громадянства, визнання законів держави та існуючої влади набувають національного статусу лише з часом, коли будуть сформовані спільні звичаї і традиції, міфи і легенди, стереотипи мислення і поведінки, спільні риси психології та характеру народу.

Більшість національних спільнот є змішаними націями – етнополітичними чи політико-етнічними. Їх тип залежить від того, який із чинників самоорганізації переважав у процесі генези – етнічний чи політичний – і, як вони взаємодіють в умовах сформованої нації [11, с. 98–100]. На тому чи іншому етапі націегенези влада і громадянське суспільство можуть приділяти більше уваги зміцненню і вдосконаленню політичного або ж етнічного начала життєдіяльності нації. В умовах, коли титульна нація ослаблена й розмежована лініями поділу історичного, ментального, політичного, соціального та іншого характеру, на передній план висувається стратегія владно-державного забезпечення єдності соціуму. Однак це не означає, що суспільство та його провідна верства можуть ігнорувати культуротворчий процес – формування спільних традицій, цінностей, ідеалів, символів тощо, які забезпечать зміцнення етнокультурної основи національної самоорганізації в усіх сферах суспільного життя. Влада не може “заморожувати” деформований стан титульного етносу, особливо коли він уже зумів проявити національні риси. Його потрібно відроджувати і на цій основі формувати етнополітичний тип національної спільноти. Ідея нації як на етапі становлення, реалізації, так і, коли нація вже сформована, нерозривно пов’язана з національною ідеєю. Національну ідею можна розглядати як своєрідну “дорожню карту” розвитку нації у світовій цивілізації, яка динамічно розвивається і вимагає вирішення нових проблем життєзабезпечення. Національна ідея, що реалізується (“спрацьовує”), наповнює новим змістом і саму ідею нації, піднімає її на новий рівень, не руйнуючи її сутності й специфіки. Враховуючи думку Аристотеля про те, що “держава створюється не заради того лише щоб жити, але переважно для того, щоб жити щасливо” (“Політика”), можна стверджувати, що головним і спільним у національній ідеї всіх народів є ідеал щасливого життя нації та шляхи його досягнення. Щастя – це стан людини, що характеризує вищий рівень внутрішнього задоволення власним життям. Воно постає як чуттєво-емоційна форма ідеалу. В ієрархії загальнолюдських моральних цінностей щастю належить провідне місце. Ідея щастя як загальної мети, найвищого блага виникає в тісному зв’язку з ідеалами свободи, рівності, справедливості, гуманізму, демократії та прогресу. При такому тлумаченні щастя стає орієнтиром для суспільства, для дії окремих суспільних груп, кожної людини. Кожна нація має власне, вивірене історичною практикою уявлення про

щастя. Специфікою тлумачення й переживання щастя та розуміння шляхів його досягнення відрізняються між собою національні ідеї [11, с. 146–147].

Що стосується української спільноти, то її щастя споконвіку вбачалося не в завоюванні чужих земель і не в пануванні над іншими народами, а у вільній праці на своїй, Богом даній щедрій землі та повноцінному духовному житті. Проте за свободу, за суверенне володіння на власній землі доводилося вести безперервну боротьбу. У таких умовах щастя українців нерідко полягало в тому, щоб вижити, зберегти власну оселю та право спілкуватися рідною мовою. Але народ, завдяки глибокій вірі та спадковим почуттям окремішності, завжди долав екстремальні умови, виживав і знову розпочинав боротьбу за власну державність. Нині сутність української ідеї полягає в тому, щоб відродити націю, збудувати демократичну державу й через модернізацію всіх сфер суспільного життя стати в один ряд із найбільш цивілізованими народами світу. Свідомо чи підсвідомо кожен із 91% учасників Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. голосував саме за таку ідею. На сучасному етапі українського національного розвитку, коли збудовано основи суверенної держави, актуальності набуває ідея входження України в Європейський Союз, що може стати важливим чинником модернізації усіх сфер життя та втілення в життя ідеї розбудови національної, соціальної, правової та демократичної української держави.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що ідея нації має відмінний від національної ідеї зміст та соціальне призначення. Перша – орієнтує народ на розбудову нації певного типу, друга – орієнтує на конкретну мету, яка забезпечить спільноті щасливе життя. Ідея нації і національна ідея в їх єдності є концептуалізуючим ядром національної культури. Їх формування і реалізація зумовлюють трансформацію змісту культурних форм нації, насамперед її соціетальних складових. Ідея нації та національна ідея відображаються в соціально-політичній онтології, системі національних цінностей та ідеалів, принципах і формах політичного життя, традиціях, міфах, стереотипах мислення і поведінки, символах, національній свідомості та ідеології, чинниках національної ідентичності й матеріалізуються в національних політичних інститутах та програмах їх діяльності.

З'ясування впливу ідеї нації та національної ідеї на зміст і функціонування політичної культури народу є важливим завданням і способом дослідження політико-культурних явищ і процесів.

Література:

1. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин / В. Кимлічка ; [пер. з англ. Р. Ткачук; гол. ред. і автор передм. Дж. Перлін; наук. ред. І. Лизогуб]. – Харків: Центр освітн. ініціатив, 2001. – 176 с.
2. Концептуальні засади визначення національної ідеї: Доповідна записка ШІЕНД НАН України, підготовлена за дорученням Кабінету Міністрів України, 2004 р. // Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення / І. Ф. Курас. – К.: Генеза, 2004. – С. 633–647.
3. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітичний аналіз): моногр. / І. Кресіна. – К.: Вища шк., 1998. – 392 с.
4. Майборода О. Нації етнічні і політичні: оманливе розрізнення / О. Майборода // Політичний менеджмент. – 2004. – № 5. – С. 15–22.
5. Михальченко М. Українська мрія та національна ідея: генеза, взаємодія / М. Михальченко // Політичний менеджмент. – 2009. – № 6. – С. 3–13.
6. Ожеван М. А. Українська національна ідея та культурополітика наздоганяючої модернізації / М. А. Ожеван / І. – 2000. – № 18. – С. 51–87.
7. Пасічник В. Національна ідея в контексті україно-російських відносин: моногр. / В. Пасічник. – Львів : СПОЛОМ, 2007. – 182 с.
8. Путилов С. В. Идея нации и национальная идея: различие и взаимосвязи / С. В. Путилов // Вестник Московского университета. Сер. 12: Политические науки. – 2007. – № 4. – С. 63–67.

9. Розумний М. Ідея і нація в інформаційну епоху / М. Розумний. – Харків: Майдан, 2006. – 360 с.
10. Рудакевич О. Етнополітичні орієнтації сучасних українських партій / О. Рудакевич // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2010. – Вип. 22. – С. 149–155.
11. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації: моногр. / О. М. Рудакевич. – Тернопіль: В-во ТНЕУ “Економічна думка”, 2009. – 292 с.
12. Фартушний А. Українська національна ідея як підстава державотворення / А. Фартушний. – Львів: В-во НУ “Львівська політехніка”, 2000. – 307 с.

Ханстантинов Віталій Олександрович
кандидат філософських наук, докторант
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили

УДК 316.647.5

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Досліджуються актуальні проблеми методології толерантності. Висвітлюються епістемологічні можливості різних методів та принципів пізнання цього феномену.

Ключові слова: політика, толерантність, нетерпимість, методи пізнання

Исследуются актуальные проблемы методологии толерантности. Освещаются эпистемологические возможности различных методов и принципов познания данного явления.

Ключевые слова: политика, толерантность, нетерпимость, методы познания

We investigate the current problems of methodology of tolerance. The epistemological possibilities of different methods and principles of knowledge of this phenomenon are analyzed.

Keywords: politics, tolerance, intolerance, methods of knowledge

Актуальність проблеми, розгляду якої присвячується дана стаття, полягає в тому, що «в сучасній політичній думці, напевно, немає більш складного і такого, що викликає стільки спорів, феномену, аніж толерантність» [1, р.6]. Традиційно вона визначається як терпимість до інтересів і позицій інших сторін. За Оксфордським політичним словником це - «готовність не втручатися в погляди, настрої та дії, незважаючи на брак симпатії до них або неприязнь до них» [2, с.692].

Підкреслимо, що толерантність як форма соціальності не виникає сама з себе, а «є відображенням умов і якості життя» (Н. Победа) [3, с.14] і тому для своєї появи потребує сприятливого соціально-структурного дизайну і етнополітичного розвитку суспільства, необхідних духовно-культурних і світоглядно-ментальних передумов, відповідних економічних, політико-правових і державно-владних інститутів. Становлення їх, однак, відбувається по мірі визрівання об'єктивних історичних підстав та у зв'язку із усвідомленням владою необхідності формувати оптимальні засади *спів-життя* відмінних соціальних суб'єктів задля збереження державної єдності та безпеки, забезпечення солідаризму як основи державотворення і взаємної лояльності в міжсуб'єктних взаємодіях як противаги відцентровим тенденціям, що неминуче виникають у будь-якому гетерогенному суспільстві.

Вивченню теоретико-методологічних засад толерантності присвячені праці таких вчених, як І. Варзар, Ю. Габермас, А. Галеотті, Дж. Грей, О. Гьоффе, М. Головатий, Л. Дробіжева, Б. Капустін, М. Кренстон, С. Маккінон, С. Маседо, С. Мендус, П. Ніколсон, Дж.